

ZAMONAVIY PSIXOLOG MUTAXASSISLARGA QO'YILADIGAN MUHIM TALABLAR

Maxsudova Mamlakatxon Qosimovna

*Farg'ona viloyati Rishton tumani MMTB ga qarashli 30-maktab amaliyotchi
psixologi*

ANNOTATSIYA : *O'sib kelayotgan yosh, bunyodkor avlod kelajagini har tomonlama takomillashgan va ijtimoiy taraqqiyot talablariga to'la-to'kis javob bera oluvchi ta'lim tizimining muvaffaqiyatli tatbiqisiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Ta'limning muvaffaqiyati esa tashkil etilgan o'quv faoliyatining har bir o'quvchi shaxsiga, uning ijtimoiy taraqqiyotiga qo'shgan hissasi bilan belgilanadi.*

Kalit so'zlar: *faoliyat, psixologik konsultatsiya, kompetensiya, o'zini-o'zi anglash, psixologik xizmat.*

KIRISH

O'sib kelayotgan yosh, bunyodkor avlod kelajagini har tomonlama takomillashgan va ijtimoiy taraqqiyot talablariga to'la-to'kis javob bera oluvchi ta'lim tizimining muvaffaqiyatli tatbiqisiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Ta'limning muvaffaqiyati esa tashkil etilgan o'quv faoliyatining har bir o'quvchi shaxsiga, uning ijtimoiy taraqqiyotiga qo'shgan hissasi bilan belgilanadi. Bu mas'uliyatli vazifani, ayniqsa, bugungi kunda psixologik xizmat sifatida amalga oshirish qiyin. Qolaversa, bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashda, o'quv topshiriqlarini takomillashtirishda, o'quvchilarni u yoki bu kasbga yo'naltirishdagi o'ziga xos individual psixologik xususiyatlarini va qiziqishlarini aniqlashda, ularning o'z-o'zini anglashlarida, o'quv jarayoni, o'quvchilar jamoasi, o'quvchi-o'qituvchi faoliyati bilan bog'liq barcha muammolarni bartaraf etish yo'llarini izlashdagi psixolog olimlarning bugungi yutuqlari haqida etarli dalillar mavjud. Masalan, I.V.Dubrovina tadqiqotlarida psixologik xizmatni tashkil etishdagi nazariy va

amaliy jihatlarning asoslanishi, L.I.Bojovichning o'quvchi shaxsi va uning maktab yoshidagi shakllanish bosqichlarini psixologik tasniflovchi empirik ma'lumotlari, A.G.Asmolovning o'quvchi faoliyati va ustanovka uyg'unligini izohlab beruvchi tadqiqotlari, D.I.Feldshteynning ontogenezda rivojlanuvchi shaxs ijtimoiy taraqqiyotining psixologik qonuniyatlarini ochib berishga qaratilgan qator ilmiytadqiqiy ko'rsatmalari, E.A.Klimovning o'quvchini kasbga yo'naltirishdagi individual uslubni o'zida mujassamlashtirgan psixologik ishlanmalari,

V.S.Merlinning o'quvchi shaxsidagi individual va sotsial tipik xususiyatlar psixologiyasini izohlab berishga qaratilgan asarlari, E.G'.G'ozievning ta'lim muassasalaridagi psixologik xizmat vazifalarini qayd etishga bag'ishlangan ko'rsatmalari, M.G.Davletshinning O'zbekistondagi psixologik xizmatning bugungi holati va vazifalarini talqin qilishga qaratilgan ilmiy-amaliy fikr-mulohazalari, G'.B.SHoumarovning Xalq ta'limi tizimida psixologik xizmatning joriy etilishi bilan bog'liq yangiliklar, muammolar va echimlarga bag'ishlangan nazariy-ilmiy va ijtimoiy-amaliy ahamiyatga molik fikrmulohazalari, Sh.R.Barotovning ta'limda psixologik xizmat amaliyotiga bag'ishlangan ilmiy tadqiqot natijalari, B.R.Qodirovning O'zbekistondagi iqtidorli va iste'dodli bolalarni tanlash va tarbiyalashga qaratilgan qator nazariyilmiy va amaliy-uslubiy asarlari shular jumlasidandir. Ayniqsa, bugungi kunda o'zbekistonlik psixologlar guruhi tomonidan "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimida psixologik xizmat, xalq ta'limi tizimida ishlaydigan psixologlarning malakasini oshirish va ularning attestatsiyasi haqidagi Nizom"ning ishlab chiqilishi va uni Xalq ta'limi vazirligi tomonidan tasdiqlanishi O'zbekistondagi psixologik xizmat tizimining rasmiy tarzda "jonlanishi" va taraqqiy etib borishi uchun muhim ijtimoiy ahamiyat kasb etadi. Tabiiyki, ushbu "Nizom" ta'lim muassasalarida tatbiq etilajak psixologik xizmat tizimining asl maqsadi, mazmuni, mohiyati, ahamiyati, vazifalari va asosiy yo'nalishlari haqida yetarlicha tasavvur hosil qilish va shu tasavvur asosida muvaffaqiyatli faoliyat ko'rsatish uchun o'ziga xos qo'llanma va yo'llanma bo'lib xizmat qiladi. Xuddi ana shu "yo'llanma" asosida bugungi

kunda Respublikamiz miqyosida talaygina ta'lim muassasalarida psixologik xizmat tizimi tashkil etilgan. Darhaqiqat, Respublika xalq ta'limi tizimida psixologik xizmatning joriy etilishi, dastavval, o'quvchi shaxsini har tomonlama tushunib tahlil qilish va rivojlantirish borasida o'ziga xos yuksak ijtimoiy ahamiyat kasb etadi. Zero, hamma rivojlangan davlatlarda va hamma zamonlarda ham inson omilidan unumli foydalanish muammosi eng dolzarb muammo hisoblangan. Ushbu muammoni bartaraf etish esa eng birinchi navbatda o'quvchilar jamoasiga mazmuniga, mohiyatiga va saviyasiga ko'p jihatdan bog'liqdir.

Umumta'lim psixologik xizmat «Nizomi»ga kiritilgan barcha vazifalarni ma'lum ma'noda shakllantirishga qaratilgan vazifalar sifatida talqin qilish mumkin. Chunki, psixologik xizmat jarayonida har bir o'quvchini o'zini o'zi anglashga, o'zidan o'zi unumli foydalanishga, o'z individual rivojlantirishga, faoliyat jarayonida sodir etilishi mumkin bo'lgan tadbirlar ko'lamini muntazam ravishda amalga oshirilib boriladi. Bularning barchasi esa ayni paytda qaratilgan uslubiy vositalar sifatida xarakterlanadi. Shunga muvofiq, bugungi kunda maktab amaliyotchi psixologlari o'quvchi har bir o'quvchini o'zini o'zi anglashga, o'zidan o'zi unumli foydalanishga, o'z faoliyatidagi shakllantirishga qaratilgan vazifalar sifatida talqin qilish mumkin. Chunki, psixologik xizmat jarayonida

1. Har bir sinfdagi ijtimoiy-psixologik muhitning har bir o'quvchi shaxsiga ijobiy ta'sirini tarkib toptirish.
2. Har bir o'quvchining o'quv faoliyatiga nisbatan o'z-o'ziga adekvat baho bera olishini ta'minlash.
3. Har bir o'quvchining o'z-o'zini bilishi, anglash, idora qilish va o'z-o'zidan ijtimoiy ma'noda muvaffaqiyatli qoniqish hosil qilishi uchun shart-sharoitlarni hozirlash.
4. Har qanday o'quv faoliyati talablarini bajarish jarayonida o'quvchining me'yoriy-hissiy holat chegarasidan chiqib ketmasligi uchun barcha tadbirlarni qo'llash.

5. O'quvchining faoliyat talablariga va aksincha, faoliyat talablarining o'quvchi shaxsiga moslasha olishlarini ta'minlash.

6. O'quvchi-o'quvchi, o'quvchi-o'qituvchi, o'quvchi-jamoa o'rtasidagi hamkorlik faoliyati uchun muhim muvaffaqiyatli munosabatlar o'rnatila borilishini muntazam nazorat ostiga olish.

7 O'quv faoliyati talablarini muvaffaqiyatli bajarilishini ta'minlashga xizmat qiluvchi o'quvchi shaxsi faolligi bilan bog'liq individual uslub imkoniyatlarini o'rganish va qaror toptira borish.

Maktab amaliyotchi psixologlari faoliyati muayyan talab asosida ishlab chiqilgan tegishli yo'l-yo'riqlar, ko'rsatmalar va ilmiy-amaliy tavsiyalar asosida tashkil etiladi. Mazkur yo'nalishlarning har biri haqida qisqacha izoh berish mumkin:

- bilim, tushuncha va tassavurga ega bo'lish;
- o'quvchi shaxsiga psixologik yondashuv uchun samarali foyda bera oluvchi psixologik usullar, tamoyillar va metodikalarni ajrata olish;
- umumiy psixologiya, yosh va pedagogik psixologiya, tibbiy psixologiya fanlari bo'yicha tegishli bilimlarni o'zlashtirish;
- O'zbekistondagi psixologik xizmat konsepsiyasi haqida axborotga ega bo'lish;
- o'z-o'zini ilmiy-nazariy jihatdan takomillashtirish bilan bog'liq kunlik, haftalik, oylik va yillik ish rejalarini tuzish va bajarish.

XULOSA

Ilmiy-tashkiliy faoliyat yo'nalishlari quyidagi vazifalarni bajarishni o'z ichiga oladi: har kunlik, haftalik, oylik va yillik taqvimiy ish rejasi tuzish, uni hududiy psixologik xizmat markazi tomonidan tasdiqlatish; psixologik xizmat xonasini kerakli jihozlar, ko'rgazmalar va boshqa barcha materiallar bilan to'ldirish; Maktabdagi har bir o'quvchi uchun "Shaxs psixologik kartasi"ni tuzish va shu ma'lumotlar (ko'rsatkichlar) asosida tegishli psixologik tadbirlarni

belgilash; ota-onalar, sinf rahbarlari, fan o'qituvchilriva maktab rahbarlari bilan bajariladigan ishlar rejasini tuzish; har bir sinfdagi o'quvchilar guruhi, alohida referent, rasmiy va norasmiy guruhlar, liderlar va ayrim "ajralib qolgan" o'quvchilar bilan individual ish olib boorish rejasini tuzish; o'quvchilarni maktabga qabul qilish va kasbga yo'llash bilan bog'liq psixologik ishlar ko'lamini belgilash; Ilmiy-tadqiqiy yo'nalishlari bo'yicha quyidagi vazifalarning bajarilishi nazorat qilinadi: maktab amaliyoti uchun zarur psixologik usullarni qo'llash va olingan ma'lumotlarni qayta ishlash asosida tegishli ilmiy xulosalar chiqara olish;- psixologik qonuniyatlarni bilish va shu asosda namoyon bo'luvchi yosh xususiyatlari, individual xususiyatlar va o'quv motivlariga xos jihatlarni muntazam o'rganib borish, tadqiq qilish, fikr-mulohazalar yuritish; o'quvchi faolligiga, o'z-o'zini anglash va rivojlantirish orqali o'z-o'zini himoya qilishga nisbatan ijobiy yoki salbiy ta'sir etuvchi omillarni obdon o'rganish, tadqiq qilish va tadbirlarni belgilash; - o'quv faoliyati samaradorligini aniqlashga ta'sir etuvchi psixologik omillarni aniqlash va tadqiq qilish ahamiyatlidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Абдуллаева, Г. А., & Аллаярова, С. Н. (2021). ТАРБИЯ ЖАРАЁНИ СИФАТИНИ КВАЛИМЕТРИК МОНИТОРИНГ ҚИЛИШ: МУАММО ВА

ЕЧИМЛАР. Современное образование (Узбекистан), (12 (109)), 63-70.

2. G. A. Abdullayeva (2021). O'QUVCHILARNING MA'NAVIY-AXLOQIY TARBIYASINI BAHOLASHNING AYRIM MASALALARI. Academic research in educational sciences, 2 (NUU Conference 1), 300-305.

3. Isyanova, A., & Usmanova, S. (2015, May). Structural Components of Creative Potential of University Pedagogical Personnel. In SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference (Vol. 1, pp. 176-185).

4. Сагатова, Ш. Ф. (2021). ЭМОЦИОНАЛ
ИНТЕЛЛЕКТ

РИВОЖЛАНИШНИНГ ШАРТ-ШАРОИТЛАРИ. Academic research
in educational sciences, 2(NUU Conference 1), 124-127.

5. Усманова, Ш. Д. (2019). Шахс ижтимоии фаоллиги
ривожланишининг психологик механизми. Современное образование
(Узбекистан), (3 (76)), 27-31.

6. Шоира Джумабековна Усманова (2023). ЁШЛАРДА
ИЖТИМОЙ ФАОЛЛИК ВА ИНТЕЛЛЕКТ ДИНАМИКАСИ:
МУАММО ВА ЕЧИМЛАР.

Academic research in educational sciences, 5 (NUU Conference 2), 781-
786.

